

על סף הפיתוי: על המרחב-זמן הסיפורי

אני חושבת על הקוראות והקוראים. אני חושבת על המילים המתגלגלות על שפתיים, מילים שהזעתי עליהן. אני שומעת בלשונם את המעברים שנשפתי בהם, את החיבורים, את הצירופים, את שפת התהומות שצללתי אליה והצלחתי איכשהו לחזור ממנה.

הרואים אותי כותבת כאילו רואים אותי לא לבושה. עירומה ללא ידיעתי. על הכתיבה להיעשות ביחידות. בנפרד. אולי בגלל זה אני לא יכולה לכתוב בבתי קפה. לא בגלל הרעש. לא בגלל הסחת הדעת. אלא בגלל ההיחשפות למבט. אני לא מסוגלת לכתוב כשמסתכלים עליי. אני נבוכה. כאילו הסובבים אותי מסתכלים לתוכי. ורואים. דברים שאולי אני עצמי איני יכולה לראות. תשוקה, שיגעון, פחד. הרשימה עוד ארוכה. הכתיבה היא הלא-מודע הגדול. איני יודעת איך אני נראית כשאני כותבת.

הכתיבה היא מעשה אינטימי. חדר הכתיבה אינו שונה בהרבה מחדר המיטות. ומעשה הכתיבה אינו שונה בהרבה ממעשה האהבה. על הנעשה בתהליך הכתיבה להישאר כמוס. ומה שמותר בכתיבה אינו מותר תמיד בחיים. אלה הם דברים שביני לבניי. ובאין עדים למעשה הכתיבה, הטקסט כמו מעיד על עצמו. הטקסט כמו נוצר יש מאין. וכל הספרים הם הספר הראשון.

רבות נכתב על בדידותה של הכותבת. על החיים האילמים של הכתיבה. על הדף הלבן. על אותה בדידות מרצון. הכתיבה היא מרחב של בדידות. כל אחת יודעת. כבר אי-אפשר לכתוב על המרחב הזה ולהרגיש נוח. אני לא יכולה לכתוב עליו בלי לשמוע את הזיוף. ניסיתי. כתבתי על הזמן שלפני הכתיבה. על ההמתנה שאין לה סוף. כמו להסתכל

על מחוגי השעון. כתבתי על עצמי כותבת. שמעתי את המסך הלבן. כמו רעש. עצים השתחוו אל הרוח, אבל רוח לא נראתה. אורות הבהבו בצידו שדה הראייה. ושקט. עולם ללא קול. ורק התנועה בחלון רמזה על היתכנות של חיים. כתבתי על גולם הבדידות. על קלישאת ההתגלמות. על החיים המתהווים בתוכו. חשבתי על החיים המדומיינים. לא יכולתי לנחש כמה זמן חלף מאז התחלתי לחכות. עיפרון נפל על הרצפה והחריש את האוזניים. מחקתי הכול.

אבל יש מרחב אחר שאני רוצה לכתוב עליו. גם הוא מוצנע, נסתר מהעין, ואף על פי כן הוא מוכר לסופרות ולסופרים כמו שהוא מוכר לקוראות ולקוראים. מרחב משותף המשתנה מקריאה לקריאה – המרחב-זמן הסיפורי – אותו מקום מדומיין, גם אם ניתן לאתר אותו על המפה, כלומר גם אם יש לו ציון גיאוגרפי. אני כותבת לבדי, הם קוראים לבדם, ובמרחב הזה אנחנו נפגשים. על סף הפיתוי, במקום שבו מתחיל הכול. החל מהרגע שבו פותחים את הספר – רגע ההתאהבות – ועד הרגע שבו סוגרים אותו. מרחב-זמן שהיה פעיל מאוד, משתנה חליפות, שנחתם ונתחם בין שתי כריכות עם גמר הכתיבה. מרחב שהתקיים בראשי בלבד ועכשיו הוא פרוץ, פתוח לכול, רק להיכנס ולמשמש.

"מחר ניסע ללונה פארק", הספר האחרון שכתבתי, יצא לאור בשנה החולפת. קוראות וקוראים כתבו לי, והמכתבים שלהם גרמו לי לחשוב מחדש על המרחב הזה שבו אנחנו נפגשים. מרחב-זמן שבמהלך הכתיבה אין להם כניסה אליו. אותו מקום פרטי, אינטימי, שוקק תשוקה, מקום רוצה, כור מתלבה שמותכים בו חיים ומילים. מרחב המאפשר התערבות בזמן, מרחב שמתנהלים בו מאבקים קשים, ועם זאת אין מענג ממנו, אין מפליא ממנו. מרחב דינמי, משתנה תדיר, המאפשר ניגודים וסתירות, מפגשים שאין להם קיום מחוצה לו, חיים שאין להם קיום אחר. אותו מקום שעד צאת הספר היה חסוי. שם אנחנו נפגשים. באותו מרחב-זמן, אבל לא באותם זמנים.

בשעה שהקוראים נכנסים אליו, אני כבר לא שם. ובכל זאת מתקיימת פגישה. המרחב הסטרילי של הכתיבה נפרץ, המעטפת האינטימית נקרעה. הם מסתובבים בין חדרי הספר, במרחב שהייתי מכוונסת בו זמן רב בבדידות מוחלטת, ועושים בו כבשלהם. הם מבקרים לרגע – אוהדים או סונטים – קוראים שלא ידעתי אם יגיעו ומתי. הם מתחילים לדפדף, משתהים, מניחים, ושוב מרימים את הספר. אני לא יכולה לצפות את תגובותיהם בשעה שהם מסתובבים בין הקירות ונתקלים במספרת, אותה אישה צעירה אבודה, השקועה בדיכאון, ובשני ילדיה, בשכנה הגרה בקומה שמעליה, בפסיכיאטר המטפל בה ובדמויות נוספות המופיעות בסיפור – אותן דמויות שעד לא כבר היו מסובכות במחשבותי. אני קוראת את המכתבים של הקוראים שלי, ואני מבינה. הם מבינים. נפגשנו שם.

אני חושבת על הקוראות והקוראים האלה. אני חושבת על המילים המתגלגלות על שפתיהם, מילים שהזעתי עליהן. אני שומעת בלשונם את המעברים שנשרפתי בהם, את החיבורים, את הצירופים, את שפת התהומות שצללתי אליה והצלחתי איכשהו לחזור ממנה. הם כותבים לי. הם מספרים לי איך הם הרגישו, על מה הם חשבו. הם היו שם. במקום שהיה שלי ועכשיו הוא של כולם. הם רואים אותי. הם מכירים אותי. אני כותבת את מחשבותיהם, כך הם כותבים לי. אני מדברת מפיהם. מפיהן.

בדרך כלל, בשלב הזה אני כבר בחוץ. במרחב סיפורי אחר אולי. או בלימבו של ההמתנה

לספר הבא. אני משאירה את הדמויות שלי בידי הקוראים, תחת השגחתם. אני רוצה לראותן עוד, אבל הן שם. לעיתים אנחנו חולפות זו על פני זו בספרים אחרים שאני כותבת. אני מזהה אותן. בזכות מילה או נייע סנטר, אני יודעת איך הן מחזיקות את הסיגריה הבוררת בין אצבעותיהן. לעיתים אני שוכחת את קיומן ורק בזכות הקוראים שלי אני נזכרת בהן. ולעיתים אני רואה רק חלקים מהן. קומה, מבט, כפות ידיים. צבע שיער. בפעמים אחרות אני מזהה את הקושי, את האירוע שבקבוצתו הן הגיעו אלי. אך רובן ככולן קמלות מחוץ לספר, וספק רב אם היו להן חיים קודם לכתיבתן.

כך או כך, לעולם לא אביט לאחור, לעולם לא אעז לקרוא את הספרים שכתבתי. אלא שצעדי עוד מהדהדים במרחבים הסיפוריים שלהם, וניתן לזהות את עקבותי גם אם אני רוצה בכך, עקבות שנצברו בכתוב לחרפת עולם. לא יהיה זה מוגזם לומר שחתיכות ממני קבורות בהם.

כוחה של הספרות, בין השאר, הוא ביכולתה לספר על דמויות שאינן קיימות, ולתאר אירועים שלא קרו, ולמרות זאת לשכנע את הקוראים כי היו דברים מעולם. כזאת היא הכתיבה שלי. אני מתרחקת כדי לכתוב. עליי לסלק את עצמי מהכתיבה. אך לעיתים קרובות מסתננים אל המרחב־זמן הסיפורי אירועים ממשיים, אמיתיים, מזירת ההתרחשות של הכתיבה עצמה. מהמקום שניתן אולי לכנותו "אחורי הקלעים של הכתיבה". התנהגויות למיניהן, מניירות, מחשבות ורגשות שהתחוללו בעת פעולת הכתיבה ומצאו את דרכן אל הכתוב. עדויות בגוף ראשון שפעפעו אל הטקסט בתהליך הייצור שלו ונדבקו לאחת הדמויות, ולעיתים ליותר מאחת. רישומים הניתנים לזיהוי על ידי קוראים מיומנים.

אחרי שנים רבות של כתיבה אני כבר יודעת – הכתוב אינו יכול להתעלם מהתנאים הנפשיים או הפיזיים שבהם הוא נכתב. הוא אינו יכול להיכתב במנותק מהחיים, למרות הבדידות המשועבדת למצב הכתיבה. הוא חושף את התפרים הגסים וגם את הנסתרם. ובדומה, הכתוב אינו יכול להתעלם מאופן המסירה שלו. מהשפה שהותאמה לו. הטקסט נכתב לנגד עיני הקוראים, בכל פעם מחדש, בשעה שהם קוראים אותו. השפה מדברת עם עצמה, אבל גם איתם, כך הם כותבים לי. השפה מקשיבה לעצמה, אבל גם להם. והם בתורם מקשיבים לה ופותחים אותה מחדש. השפה כותבת את עצמה, אבל נכתבת שוב באוזניהם. הטקסט הוא איבר חי. הכתיבה היא דינמית, היא משתנה גם בתהליך הקריאה. בשעה שאני כותבת הקוראים חוקרים את הכתוב. הקוראים עורכים שוב את הספר, מתאימים אותו למידותיהם, לצורכיהם. והמרחב הסיפורי האינטימי הזה – הצומת שבו המרחב־זמן הממשי והמרחב־זמן הסיפורי מגדירים זה את זה – הוא הספרות. ובניסוח מעודן יותר – גם הוא הספרות.